

Forfatterens kilder hidrører for det meste fra de amerikanske offentlige og private arkiver samt fra visse Hvides arkiver i USA. Derfor får man nøje besked om den amerikanske delegations holdning til de enkelte spørgsmål. Det engelske og franske arkivmateriale har Thompson ikke haft adgang til. Man mærker iøvrigt tydeligt, at de 8 første kapitler er baseret på hans doktorafhandling fra 1960. Skildringen efter s. 309 er væsentlig mindre detaljeret, og der sker også et skift i brugen af kilder: efter 28/6 1919 kommer den engelske politik i centrum baseret på de trykte dokumenter.

Fremstillingen er i det væsentlige kronologisk. Materialet fremlægges udmærket i en mere bearbejdet form end hos Mayer, og alligevel belyses de enkelte emner mere udførligt, fordi Thompson har koncentreret sig om de diplomatiske begivenheder. Medens Mayer har en tendens til at nøjes med referater, giver Thompson vurderinger, der er velovervejede og afbalancerede. De er ikke så meget præget af skarp kritik som af forståelse for de handlendes meget vanskelige beslutningssituation. Det er muligt, at han går for vidt i sin aksept af den allierede politik – eller mangel på samme – som den eneste mulige ud fra det givne sæt af faktorer. Men han har på sober og grundig måde gjort rede for de politiske overvejelser hos de allierede. Bogen vil utvivlsomt blive grundlaget for videre forskning inden for dette emne. Man kunne bl. a. især ønske en undersøgelse af, hvad de allierede statsmænd og forhandlere egentlig forstod ved den bolschevisme, som de talte så meget om.

KAY LUNDGREEN-NIELSEN

JOHN BRADLEY: *Allied Intervention in Russia, 1917–20*. London, Weidenfeld and Nicolson, 1968. xix + 251 s. 7 kort. 55 sh.

Forfatteren er Senior Lecturer i statsvidenskab ved Manchesters universitet og har med sin bog givet endnu et bidrag til dette omfattende og problemfyldte emne. De beskrevne begivenheder fik væsentlige konsekvenser for den følgende tid, og dette ses også genspejlet i litteraturen om emnet, hvor opfattelserne stadig står mod hinanden, i høj grad præget af politiske synspunkter.

Dette gør forfatteren udmærket rede for i sin interessante oversigt over sit kildemateriale og over den hidtidige forskning om emnet. Man må her især fremhæve, at han har haft adgang til de franske arkiver, både udenrigsministeriets og krigsministeriets. Disse er ellers normalt ikke tilgængelige. Han har også brugt arkiver efter de Hvide, der nu især befinder sig i USA. Fra England har han brugt Milner Papers, men har åbenbart ikke kunnet nå at drage fordel af åbningen af de øvrige engelske arkiver i 1968. Også amerikanske, (vest-)tyske, østrig-ungarske, tsekoslovakiske, polske og sovjetiske kilder er benyttet. Meget interessant er det at se, hvor der stadig er mangler. Det drejer sig om sovjetiske kilder, men også om materiale fra de Hvide, der stadig er i Sovjetunionens, Bulgariens og Jugoslaviens besiddelse. Hans oplysninger om de polske kilder er derimod mindre heldige, idet det er muligt at studere de polske arkiver i Warszawa. Hans liste over polske dokumentsamlinger og litteratur om emnet er også meget tilfældig og mangelfuld. Selv værker fra 1958–59, der har benyttet de omtalte arkiver, nævner han ikke. Følgelig er han heller ikke inde i den diskussion, der

er om en række af de ting, han beskriver i sit afsnit om Polens rolle i den allierede Ruslandspolitik.

Forfatterens koncentrerede fremstilling af dette komplicerede emne er klar og overskuelig. Der gives ingen unødige detaljer, og han formår at reducere de mange rapporters og memorandas overvejelser og enkeltheder ned til meget få linjer. Hans egne vurderinger og konklusioner formuleres knapt og fyndigt, ofte med en elegance, der gør det til morsom og provokerende læsning.

Han bekræfter ud fra de franske kilder det generelle indtryk af de allieredes politik i Rusland, som før G. Kennans og R. Ullmans bøger har givet: den manglende enighed mellem de allierede om, hvad målet var efter november 1918; den store usikkerhed hos de centrale besluttende myndigheder i hjemlandene om, hvad der rent faktisk skete i Rusland; de gode muligheder for lokale, uautoriserede initiativer på grund af de kaotiske tilstande og de dårlige kommunikationsforhold; vekselvirkningen mellem disse lokale beslutninger og regeringernes holdning; den manglende forståelse mellem de allierede og dem, de ville støtte eller bruge som redskaber – det være sig den czekoslovakiske legion, Polen eller de Hvide. Ofte blev noget besluttet centralt, men lokalt og i praksis blev det ikke efterlevet. Hvert land og hver gruppe handlede alene ud fra egne interesser.

Forfatteren behandler de allieredes politik fra november 1917 og beskæftiger sig især med Englands og Frankrigs ønske om at opretholde en østfront mod Tyskland. Hertil overvejede man en tid at opnå Sovjetstyrets støtte; senere ville man opnå det ved hjælp af japansk intervention. Dette rejste igen spørgsmålet, om Japan var villig til at spille den rolle, som Frankrig og især England havde tiltænkt det. Det var det ikke. Og det rejste også spørgsmålet om USAs indstilling. Bradley beskæftiger sig meget med det engelsk-franske pres på USA for at få det til at gå ind for en japansk intervention. Han finder det typisk for den ukoordinerede allierede politik, at da USA til sidst i sommeren 1918 besluttede at intervenere, var det uden at rådføre sig med de øvrige og med et andet sigte, end de havde tænkt sig, nemlig til beskyttelse af den czekoslovakiske legion mod angreb fra centralmagtskrigsfanger.

Forfatteren omtaler forholdene i Nordrusland meget lidt, men bruger næsten halvdelen af bogen til at skildre begivenhederne i Sibirien. I 1965 skrev han et værk på fransk om den czekoslovakiske legion og også her står dens skæbne i centrum. Denne legion, der var oprettet af krigsfanger i Rusland, kæmpede mod tyskerne, men Brest-Litovskfreden skabte her nye problemer. Hvad skulle den nu gøre? Formelt stod den under fransk overkommando, og forfatteren påviser, at Frankrig i 1918 klart var interesseret i hurtigst muligt at få legionen til Europa, til kamp på den truede vestfront. Men England havde de skibe, der skulle klare denne transport, og England var ikke så interesseret i at få legionen ud af Rusland, idet man anså den for den eneste pålidelige antityske kraft i Rusland. Legionen selv ville hjem og ikke i kamp med bolschevikkerne, men den blev altså tvunget til en tid at forblive i Sibirien. Frankrig så så en mulighed for en ny østfront og fremsatte en plan om evakuering via Nordrusland i stedet for via Vladivostok – og så kunne legionen bekæmpe tysk indflydelse på vejen! I Paris og London lød den slags måske godt, men hos legionen, der var på vej mod Vladivostok, vakte de ændrede marchplaner ringe glæde.

Forfatteren viser nu, hvorledes det kom til den czekoslovakiske legions revolte maj 1918 mod bolschevikkerne, som den efterhånden anså for tyske agenter. Han vurderer revolten som værende et udslag af uerfarne og politisk kortsynede czekoslovakiske officerers handlinger. Og han påviser de storpoltiske følger, det fik: USA intervenserer endeligt, men støtter ikke faktisk legionen, fordi amerikanerne ikke ville rykke til Vestsibirien. England og Frankrig måtte derfor selv yde støtten. Den allierede intervention fik nu en klarere antibolschevinsk tendens, fordi legionen gik i opløsning og herunder søgte samarbejde med de Hvide i Sibirien. Meget tydeligt viser Bradley, hvor lille den franske indflydelse rent faktisk var i Sibirien, skønt general Janin formelt i efteråret 1918 blev øverstkommanderende over legionen. Men da var den allerede ingen kampfaktor mere. Reelt havde det været sovjetstyret, der gav legionen forsyninger. England havde via indflydelsen på Kolczak mest at skulle have sagt i Sibirien.

Også Bradleys skildring af de allieredes politik i Sydrusland vidner om engelsk-fransk uenighed og deres dårlige forhold til de hvide tropper. Forf. omtaler de franske planer om direkte intervention, der blev fremlagt af Foch på Versailles-konferencen, og anser dem – sikkert med rette – for politisk uheldige. Nøje følger han den franske landgang i Odessa 1918 og den franske politiks fiasko dér med den afsluttende evakuering april 1919 og med belysning af de lokale konflikter, som Frankrig blev indblandet i. Talende vidnesbyrd om de franske klassebevidste officerers foragt for de russiske hvide officerer og deres uduelighed bliver givet. Bradley gør opmærksom på, at den engelske politik i Sydrusland over for Denikin var indirekte, idet man begrænsede sig til råd og militær støtte. Da England i efteråret opgav sin støtte til Denikin, så Clemenceau igen en chance for at øge den franske indflydelse, og i 1920 optrådte Foch-planen (nu udformet af Weygand) med nye variationer: Frankrig gav nu sin støtte til Denikins efterfølger Wrangel og til Polen. Målet var stadig at ødelægge bolschevismen med militære midler. Endnu engang og som en dramatisk kulmination ses i 1920 krisen forskellene mellem den engelske og den franske politik over for Sovjetunionen i den polsk-sovjetiske krig. I polemik mod den sovjetiske historieforskning fremhæver Bradley – hvilket utvivlsomt er rigtigt – Polens selvstændige rolle og dets uvilje mod blot at være et led i Frankrigs planer. Pilsudski havde sin egen opfattelse af Polens politik og lod sig ikke diktere. Svagheden var blot den polske stats begrænsede aktionsbasis.

Hvad man kunne ønske sig af fremstillingen er ikke et bredere referat af kilderne eller flere detaljer, men en dybere og mere nuanceret analyse. Den meget koncentrerede form og de korte vurderinger rummer i sig selv en fare for forenklinger. Noterne giver kun sparsomme oplysninger og mangler i visse passager helt, desværre ofte hvor der fremsættes påstande, man gerne ville efterprøve.

Afsnittet om Polens egen opfattelse af sin rolle i det storpoltiske spil viser i hvert fald tydeligt, hvor farlig en for kort fremstilling kan være. Komplicerede forhold skildres så forenklet og unuanceret, at resultatet bliver forkert. Bradley starter med fuld ret med en skildring af de interne polske magtforhold november 1918-januar 1919, men hans opfattelse af de forhandlinger, der førte frem til dannelsen af Paderewski-regeringen giver slet ikke noget indblik i de mange spændinger, der eksisterede. F. eks. var aftalen mellem Pilsudski og Paderewski, der førte frem til Paderewskis overtagelse af regeringen januar 1919, i sit indhold

helt imod Dmowskis hensigter, men han akcepterede den som en fuldbyrdet kendsgerning. Statskuppet mod Pilsudski fra højrekredse kan ikke tillægges Dmowski. I bedste fald er det usikkert, og efter al sandsynlighed blev det udført mod Dmowskis vilje (s. 187). Bradleys omtale af Dmowskis syn på den polske østpolitik (s. 188 og 192) er misvisende. Også Dmowskis planer ville give Polen ikke-polske befolkningsgrupper. Forfatteren gør iøvrigt ikke rede for, at forskellen mellem Pilsudski og Dmowski angående Polens østgrænser ikke alene drejede sig om omfanget af det territorium, man ønskede, men også om den måde, det skulle styres på. Forfatteren, der ellers overalt i bogen påpeger engelsk-franske konflikter, ser ikke, at det samme i nogen grad var tilfældet angående Polen på et tidligt tidspunkt. For England var Dmowskigruppen i Paris simpelthen franske redskaber – og det var ikke noget plus i Lloyd Georges øjne. Heller ikke i 1919 kan man over for Polen tale om en allieret politik – der var en engelsk og en fransk.

Det er sikkert rigtigt at opfatte Pilsudski-Paderewski-Dmowski enigheden sådan, at Dmowski skulle sørge for Polens vestgrænser, Pilsudski for østgrænserne. Men man burde vel stille det spørgsmål, om denne adskillelse af problemerne var mulig i praksis? En nærmere undersøgelse vil sikkert vise, at det ikke var tilfældet. Polske aktioner i øst påvirkede i de allieredes opfattelse også de polske muligheder i vest. Side 188 er der smuttet en fejl med, idet Pilsudski afgav sin magt og fik den igen af Sejmen ikke 1920, men 20/2 1919.

Bradleys bog bekræfter på værdifuld måde ud fra franske kilder Ullmans syn, at Frankrig talte højest om en indsats i Rusland, men at det reelt var England, der bar den største byrde og derved fik mest indflydelse både i nord, i Sibirien og i Sydrusland (R. Ullman: *Britain and the Russian Civil War*. Jvf. nedenfor). Hvad man kan beklage er, at forfatteren har koncentreret sig så meget om den militære side af de allieredes Ruslandspolitik, at den politiske forsømmes. Wilsons afgørelse om intervention gøres meget kort af, og i det hele taget lades USAs politik hurtigt ude af betragtning. En afgrænsning af emnet til den militære intervention er naturligvis legitim. Spørgsmålet er bare, om de militære aktioner uden den bredere politiske forklaring ikke fremstilles mere planløse og meningsløse, end de var? For Bradley var den allierede intervention en fiasko. Spørgsmålet er, om også den allierede Ruslandspolitik var en fiasko? Det får vi for lidt at vide om.

Bogen afsluttes af en omfattende bibliografi, der især er grundig angående de tjekoslovakiske kilder.

KAY LUNDGREEN-NIELSEN

RICHARD H. ULLMAN: *Anglo-Soviet Relations, 1917–1921. Vol. II: Britain and the Russian Civil War, November 1918–February 1920*. Princeton University Press 1968. xix + 396 s. Ill. Kort. \$ 10.00.

Det første bind af professor Ullmans planlagte trilogi om den engelske politik overfor Sovjetunionen i årene efter den russiske revolution udkom i 1961 med undertitlen »Intervention and the War«. I det nu foreliggende andet bind behandles tidsrummet fra våbenstilstanden i november 1918 over Versailleskon-